

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA X

MAKARSKA 1970.

BROJ 2

ZNAČENJE RIJEČI BOŽJE U OBNOVLJENOM BOGOSLUŽJU MISE

(Osvrt na tri svetopisamska čitanja u misi)

Povratak Svetom Pismu, koji je u današnjem katoličkom svijetu tako snažno naglašen, doista je znak nade. Katoličko kršćanstvo kao da se osjetilo umorno od povjesnog nanosa, pa se spontano odvažilo na reviziju nauke i života. U Riječi Božjoj ono želi naći Riječ života. Želi je čuti i doticati, kao što ju je Petar čuo kad je, usred mnoštva koje je napuštalo Krista, uskliknuo: »Gospodine, kome ćemo ići, ti imaš Riječ vječnoga života«. Tako nekako nama govori Crkva u ovim danima dekristijanizacije i utješne obnove u istu mah.

Kada kanimo govoriti o prvom djelu euharistijskog slavlja, onda revalorizacija Riječi Božje dolazi do najpotpunijeg izražaja.« U liturgijskom bogoslužju Sveto Pismo ima najuzvišeniju važnost«, kaže se u 24. br. liturgijske konstitucije. Doista, Riječ Božja prema novom lekcionaru dobiva još doličnije mjesto u bogoslužju mise. To se osobito može kazati za dio koji zovemo Liturgia Verbi. Na njemu se ovdje želimo i zadržati. I da bismo ga bolje upoznali, svratimo malo pažnju na njegov postanak i na njegovo značenje.

Malo povijesti

Već se u starozavjetnoj SINAGOGI susrećemo sa nekom vrstom Službe Riječi. Poznato je, naime, da su se Židovi subotom sastajali na čitanje Zakona (Thora). U početku je običavalo biti samo jedno čitanje, relativno dugo, koje bi jedan od pismoznanaca razlagao prisutnim Židovima. Thora je uživala neobičan auktoritet kod starih Židova. Vremenom se taj auktoritet izrodio, pa je došlo do onog poznatog legalizma

koji je, i po samim Isusovim riječima, nesnosno pritiskao leđa vjernog Židova. Komentari pismoznanaca tome su najviše pridonijeli.

Kasnije se uz Thoru uvodi i čitanje iz proročkih knjiga. To čitanje ponešto razbija legalizam Zakona i uvodi pomalo eshatološku notu u vjerski život Židova. Subotnji sastanak poprima više duha i pomalo postaje prava služba, bogoslužje. Naročito se takva težnja zapaža kod sekte Kumranaca. Ta je težnja kod spomenute sekte toliko naglašena da se tom praksom ona odjeljuje od prakse Hrama. Materijalne žrtve (prikazivanje životinja) ona podređuje duhovnoj žrtvi čovjeka koji sluša Riječ Božju. Lijepo je to izraženo u psalmima 40 i 50.

Krist i Apostoli, kako znademo iz Evandjelja, ne napuštaju takav oblik molitve. Hram i sinagoge postaju i njima omiljeno mjesto sa Riječi Božjom.

KRISTOV boravak na zemlji označen je prisutnošću Starog Zavjeta u čitavom toku njegova života. Pisma koja svjedoče za njega, bila su napisana. Riječ koju je on otajstveno predstavljao u svojoj osobi. Po Pismima se ne samo ostvaruje sve što su proroci kazali za njega, nego i život kojim on živi na zemlji poprima u mnogočemu onu formu koja je zapisana u njima. Na poseban način je to naglašeno kada je govor o Isusovoj vezi sa Hramom i sa sinagogom. Tamo je on upravo radi Pisma zalazio i tamo je — ako se tako smijemo izraziti — otkrivao Božju Riječ.

Primjer dvanaestogodišnjeg Isusa u Hramu (Lk 2, 41-52) zorno nam svjedoči o njegovu intimnom životu sa Riječi Božjom. On je rastao u znaku te Riječi. Prema Lukinu izvještaju lako zaključujemo da je svake godine, i prije i poslije svoje dvanaeste, išao u Hram s roditeljima. I prije svoje dvanaeste je sjedio među učiteljima, slušao ih i postavljao im pitanja.

U svojim molitvama opet se služio Božjom Riječi. U duhu židovske tradicije, u kojoj je odgojen, Isus se obraća svojom nebeskom Ocu psalmima. Kao svaki vjerni Židov, i Krist je znao mnoge psalme napamet. Matejev citat »poslije pjevanja psalama iziđoše na maslinsku goru« (26, 30), dopušta nam zaključiti da je takvo pjevanje bila dugogodišnja navika. I drugi nam izvori pružaju istu činjenicu.

Apostoli su — prema onome što možemo doznati iz Evandjelja — odlično poznavali i živo proživljavali Riječ Božju, zapisanu u Starom Zavjetu. Iz židovskih su obitelji nikli u

židovskim su obiteljima već u najranijem djetinjstvu slušali čitave odlomke Zakona i Proroka. Zato, ništa čudno kad u Evandeljima, Djelima apostolskim i Poslanicama nalazimo često citate iz Starog Zavjeta.

Apostoli su također išli u Hram i u sinagoge. Tamo su odlazili na molitvu (Dp. 3, 1-3), tamo su često imali i najbolju prigodu da navještaju Blagu Vijest, tamo su — iza kako bi se čitalo Zakon i Proroke — bile iznecane prve kršćanske homilije.

Služba riječi po Kristovim homilijama, kao i homilijama njegovih učenika, dobiva bitno novi elemenat u odnosu na čitanje i komentiranje Riječi Božje kod pismoznana. Krist i Apostoli u homilijama neizostavno ističu ispunjenje Zakona i Proroka. Jedna zgoda iz Kristova života osvjetljuje nam tu činjenicu. U Lukinu Evandelju čitamo: »Isus dođe u Nazaret gdje je odrastao te po svom običaju u subotu uđe u sinagogu. Zatim se digno da čita. Pruže mu svitak proroka Izaije. Kad ga razmota, namjerno se na mjesto gdje je bilo pisano: na meni je Duh Gospodnji, jer me je pomazao. Poslao me da donesem veselu vijest siromasima, da navjestim oslobođenje zarobljenicima i povraćanje vida slijepcima, da oslobodim potlačene, da proglasim godinu milosti Gospodnje. Smota svitak, povraća ga poslužniku pa sjedne. Oči sviiju u sinagogi bijahu uprte u nj. On im progovori: danas se ovo Pismo, koje ste čuli svojim ušima, ispunilo.« (Lk. 4, 16-22).

Na taj način služba Riječi Božje postaje svetkovanje okupljene zajednice koja se veseli ispunjenju nacrtu Božjeg u otkupiteljskom planu.

Oskudni podaci iz RANOG KRŠĆANSTVA malo nam daju znati o praksi Službe Riječi u kršćanskoj zajednici prvih stoljeća. Prve tragove ipak već imamo kod sv. Justina koji kaže da se za vrijeme nedjeljnog sastanka vjernika čita Uspomene apostola i Proročke spise (usp. Apologia I, 67). U svakidašnjoj upotrebi tu praksu susrećemo u trećem i, još češće, u četvrtom stoljeću (Didascalia Apostolorum, Constitutio Apostolica). Tada je Služba imala tri ili četiri čitanja: Zakon, Proroke, Poslanice i Evandelja. To će uglavnom ostati kao pravilo kroz duga stoljeća.

Treba naglasiti da te prve tragove Službe Riječi osobito susrećemo na Istoku (sirijska i antijohijska Crkva). U Rimu su slični tragovi veoma rijetki. Ono što imamo dopušta nam zaključiti da su u Rimu bila tri čitanja. U VI st. se njihov

broj smanjuje na dva: apostolski spisi i Evanđelje u nedjelju, a kroz sedmicu Stari Zavjet i Evanđelje. Tako je praktično, rimska praksa najviše osiromašila repertoire svetopisamskih čitanja.

Čitanja su se, na Istoku i na Zapadu, odvijala po principu »lectio continua«, što ne treba uzeti u strogom smislu. Naime, nije se čitalo baš sve redom. Uzimalo se radije ona čitanja koja su po sadržaju značajnija i pri tom se slijedilo vremen-ski tok događaja: »Evanđelju bi se na pr. uzimalo iz Mateja prva poglavlja, a iz Luke zadnja. Na blagdane nekih svetaca, koje se osobito častilo, odstupilo se od pravila »lectio con-tinua«.

U obnovljenom bogoslužju mise

Služba Riječi, kako vidimo, od sinagoge preko kršćanskih zajednica — osobito onih na Istoku — pristiže do nas. U rim-skoj liturgiji prilično osiromašena, pa se obnova lekcionara sama od sebe postavljala. Višegodišnji rad eminentnih litur-gičara urodio je plodom i mi ga, eto, već imamo. Time Crkva želi odgovarati na težnju, koja nije moda ili estetika vre-mena, a koja se već dugo osjećala u rimskoj liturgiji. Crkva ide prema tim ostvarenjima već kojih stotinjak godina, tamo od početka biblijskog i liturgijskog pokreta. U ovim danima, kada smo svjedoci bolnih otpada od vjere i Crkve, obraća-nje Riječi Božjoj postaje odlučan poziv Kristov: tko nije sa mnom, protiv mene je i koji sa mnom ne sabire, rasipa. Tako Riječ Božja biva trajan i odlučan poziv na obraćenje.

U obnovljenom bogoslužju mise, služba Riječi poprima svoje prastano obličje: novi lekcionar opet ima tri čitanja. Ponavljamo, to nije moda niti estetika vremena, to je plod dugotrajnog i zrelog studija povijesnog razvoja liturgije i te-ologije spasenja. Rekli bismo gotovo, logika same stvari upu-ćuje na takvu praksu. Promotrimo to iz bližega.

Čitanje iz Starog Zavjeta. Kristovim dolaskom Stari Zav-jet ne prestaje za nas biti knjiga napisane Riječi Božje. Krist nas na to sam upozorava: »Nemojte misliti da sam došao u-kinuti Zakon i Proroke! Ne dođoh da ih ukinem, već da ih ostvarim« (Mt. 5, 17—18). On nam samo potvrđuje da je nje-gov dolazak na svijet ispunjenje Zakona i Proroka. Posve je stoga naravno da se kod euharistijskog slavlja, koje na otaj-stven način posadašnjuje tajnu otkupljenja, sjećamo i vje-kovnog pripremanja na događaj otkupljenja u vremenu.

Čitanje iz apostolskih spisa nam se pokazuje kao svjedočanstvo života onih koji osjetiše, kao živi svjedoci, najdivnije ostvarenje povijesti spasenja. Njihovi zapisi nam snažno govore kako su oni živjeli od te stvarnosti. A nama, koji u svetkovanju Gospodnje večere posadašnjujemo Kristovu prisutnost, čitanje apostolskih spisa biva najodličnija prigoda za sjećanje na »mirabilia Dei«. Tako, iza čitanja iz Starog Zavjeta, ulazimo još potpunije u stvarnost kojoj i sami, preko mise, prisustvujemo. Kada slušamo zanosne Petrove govore, ili Pavlove orijaške podvige, ili Ivanove očinske pozive na obraćanje, mi ne možemo pri tom ostati indiferentni. Zar nam misa ne bi bila okrnjena bez takvih čitanja.

Služba Riječi dosiže svoj vrhunac u čitanju *Evandjelja*, i dva prva čitanja imaju svoju vrijednost i sav smisao upravo u *Evandelju*. Zato, sama narav stvari govori o važnosti tog čitanja. Štoviše, i obred kojim se popraćuje čitanje *Evandjelja*, naglašava njegovu izuzetnu važnost. U novom obredu mise (Opća Uredba rimskog misala, br. 35) kaže se s tim u vezi: »Čitanje se *Evandjelja* odlikuje većom počasti nego ostala čitanja, bilo sa strane službenika, određena da ga navješta, i koji se na to pripravi blagošlovom ili molitvom bilo sa strane vjernika koji to čitanje slušaju stojeći i poklicima priznavaju i ispovjedaju da im govori on prisutan...«

Naglašavamo »on prisutan«. Znademo, naime, da je Krist među nama na različite načine: on je prisutan kod dvojice ili trojice koji se sastaju u njegovo ime; on je prisutan u duši svakog čovjeka koji je s Bogom u miru; ali, na osobitiji način je on prisutan u Riječi Božjoj. Kada se Sveto Pismo čita u crkvi, u zajednici koja je sakupljena upravo zato da čuje Riječ Božju, Krist je stvarnije prisutan među nama. Koncilski dokumenat »De sacra liturgia« o tome govori ovako: »On je tu prisutan u svojoj riječi, jer je on onaj koji govori dok se u Crkvi čita Sveto Pismo« (br. 7). Ne radi se, dakle, o bilo kakvoj prisutnosti, nego o osobnoj i aktivnoj prisutnosti živog Krista.

Nemamo namjeru u tome pretjeravati, niti time umanjivati stvarnu prisutnost Kristovu u Euharistiji, nego naglasiti da se radi o stvarnoj prisutnosti Kristovoj i onda kada se u crkvi čita Sveto Pismo. »Euharistijsku prisutnost zovemo stvarnom ne u isključivom smislu i kao da druge prisutnosti to nebi bile, nego par excellence« (Eucharisticum mysterium, 9).

To naglašavanje Kristove prisutnosti u misnim čitanjima želi istaknuti važnost tog momenta. Naime, što više oživimo kod vjernika činjenicu te Kristove prisutnosti, tim potpunije i plodonosnije će biti sudjelovanje okupljene zajednice.

Obnovljenim lekcionarom Crkva želi još jednom ponoviti svom narodu: izvan objavljene Riječi, nema druge objave. To nam ona govori i onda, kada netko — makar u dobroj namjeri — očekuje posebne znakove i izvođenje intervencije Božje u čovječanstvu. Tako ona govori osobito onima koji više važnosti polažu na privatne objave, pa i na otkrivanje Fatimske tajne, nego li otkrivanju i razumjevanju Vječne Riječi. Za takve je sv. Ivan od Križa lijepo napisao: »Bog bi im mogao odgovoriti: ako sam ti sve rekao u mojoj Riječi koja je moj Sin, ja više nemam što bih ti mogao sada odgovoriti ili otkriti a što bi bilo više od toga... I ako dobro gledaš, u njoj ćeš naći sve, jer je on *moja riječ*, moj odgovor, moje gledanje i moje otkrivanje... (Monté du Carmel, II, ch. 22; citirano prema C. J. Nesmy, Pratique de la messe, str. 49 sl.).

Tako nam svetopisamska čitanja za vrijeme euharistijskog slavlja postaju privilegirani časovi naših odnosa sa živim Bogom. Ona nam trajno prenose poruku otkupljenja. U starozavjetnim čitanjima nam se ona pokazuje kao očekivanje, u apostolskim zapisima kao životna utjeha, u Evandjeljima kao svjedočanstvo Kristova poslanja.

Ovdje bi sada trebalo govoriti o homiliji, jer je ona neotuđiv dio Službe Riječi. Međutim, homilija je u sebi toliko važno, a i složeno pitanje, da zaslužuje posebnu pažnju. Mi ovdje ne želimo o njoj tek usput govoriti, nego je radije ostavljamo za drugu zgodu.

B. Škunca

KATEDRALA I KATAKOMBA

(Nekoliko pitanjâ uz komunitarnu misu)

Dobili smo novu »strukturu« mise. Ali samim time nismo već dobili i novu »strukturu« misi prisutnih.

Na misu u gradske crkve dolaze ljudi koji se, velikom većinom, međusobno ne poznaju. Po novom obredu, ti međusobno nepoznati ljudi treba da zajednički, aktivno, sudjeluju u misi. Treba da glasno, u zboru, izgovaraju misne tekstove. Po najnovijim propisima trebat će i da ti međusobno